

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ

1929

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", ΟΔΟΣ - ΣΤΑΔΙΟΥ, 50
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Ι. Α.Π.Ε. Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

γιὰ τὶς παρατηρήσεις του, ἀπὸ τὸ φόβο μὴν τὴν πάθῃ, ἢ, ποῦ εἶναι τὸ ἴδιο, ἀπὸ φόβο μὴ ξεμακρύνῃ ἀπὸ τὸ ἰδανικό του ἐγώ. Νίκοι ἀτελείωτες οἱ μορφές ποῦ μπορεῖ νὰ πάρῃ ἢ ἐγωπάθεια· καὶ συχνὰ πρέπει νὰ καταλαβαίνουμε καλὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, γὰρ νὰ ξεσκεπάσωμε ἄλλους τὶς τοὺς μετασχηματισμοὺς καὶ τὰ κρυφίσματά της. Καὶ συνήθως εἶναι πρὸς εὐχολογία νὰ ξεσκεπάσωμε τοὺς ἄλλους πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας, γιατί τὸ ξεσκεπάσμα τοῦ ἄλλου μπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ δικοῦ μας ἐγώ. Καὶ μποροῦμε μὲ μεγάλη εὐκολία νὰ κατορθώσωμε ἕτι ἐξυψῶναι τὸν ἑαυτὸ μας.

Τὸ χρῶστοίμε στὸν Ἀλφρέδο Adler, τὸν ἰδρυτὴ τῆς ἀτομιστικῆς ψυχολογίας, ὅτι τότε καὶ μᾶς ἔκαμε νὰ προσέξωμε πῶς ποτὲ δὲ μᾶς φτάνει στὴν αὐτοεκτίμησή μας νὰ κρίθῃμε τὸ ἐγώ μας εἴτε εὐτυχισμένο καὶ κοντὰ στὴν καθοδηγητικὴ εἰκόνα, εἴτε μακριὰ καὶ δυστυχισμένο: «Ὅσο ἐγωκεντρικότεροι εἴμαστε, τόσο φανερώτερα λειτουργοῦν πάντοτε μέσα μας δύο ἀντίθετα μεταξὺ τοὺς σημεῖα στὴ σκάλα τῆς αὐτοεκτίμησής μας. Ὅσο πρὸ κακομοιριασμένοι κρίθῃμε τὸν ἑαυτὸ μας, τόσο ψηλότερα βρίσκεται τὸ σημεῖο τῆς εὐτυχίας ποῦ συγχρόνως ἀξιῶμε νὰ ἔχωμε. Ὅσο λιγώτερα χρήματα ἔχομε, τόσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ κληρονομία ἢ τὸ λαχεῖο ποῦ ὀνειρευόμαστε. Καὶ ὅσο πρὸ κοντὰ κρίθῃμε τὸν ἑαυτὸ μας στὸ ἰδανικό μας, τόσο βαθύτερα πάει τὸ σημεῖο ποῦ θὰ φοβηθῶμε. Ὅσο πρὸ σπουδαῖος φαντάζεται ἕνας ἄνθρωπος πῶς εἶναι, μὲ τόσο μεγαλύτερη εὐθιξία πειράζεται, ποῦ δὲν τὸν ἐχαιρέτησε στὸ ὄροιο ἕνας κοινὸς ἰνιγός.

Γνώρισμα τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ εἶναι πάντοτε οἱ ἀλύγιστες ἀξιώσεις του. Τὸ ἐγώ εἶναι ὁ δεσπότης ποῦ δὲ δέχεται νὰ τοῦ ἀντιλέγουν. Ἄν θὰ εἶχε κανεὶς τὸ περίεργο ἰδανικό νὰ εἶνε δυστυχισμένος ὅαν τὸν Ἰώβ, ἄς τὸν περιποιούνταν ὅσο ἤθελε, θὰ χώνονταν ὅλο καὶ βαθύτερα μέσα στὴ δυστυχία του, καὶ χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει ὁ ἴδιος, θὰ μεταχειρίζονταν τὶς πρὸς λεπτεπίλεπτες πονηριές γιὰ νὰ μὴν τύχῃ καὶ εὐτυχίῃ. Γιατί ἡ εὐτυχία θὰ ἦταν γι' αὐτὸν δυστυχία, θὰ ἦταν τὸ ναυάγιο τοῦ ἰδανικοῦ του γιὰ τὸ ἐγώ του. Γι' αὐτὸ ὀνομάζομε τὴν διαγωγή τοῦ ἐγωῦ ὀξυθυμία καὶ τὴν καθοδηγητικὴν του εἰκόνα,

ἀσχετα μὲ τὸ περιεγόμενον κάθε φοράς, αὐτοαποθέωσις, ἢ «ἐγωκεντρισμός». Σὲ ὅποιον φαίνονται τὰ λόγια αὐτὰ ὑπερβολικά ἄς περιμένῃ νὰ δῇ τὸν ἑαυτὸ του στὶς κρίσεις τοῦ καθαρμοῦ. Θὰ παρατηρήσῃ τότε πῶς τὸ κάθε ἐγώ, ἀκόμη καὶ τοῦ λιγώτερου ἐγωκεντρικοῦ ἀνθρώπου, ὅταν αἰσθανθῇ νὰ τὸν θέξουν, κάνει σὰ θεὸς ποῦ τὸν πρόσβαλαν.

Μποροῦμε νὰ παραστήσωμε τὴν στάσιν τοῦ ἐγωῦ στὴ μὲ μίαν κάθετη γραμμὴ, ποῦ ἔχει τὸ μηδενικὸ στὴ μέση, καθὼς τὸ θερμοῦμετρο. Κάθε τῆς σημεῖο πάνω ἀπὸ τὸ μηδενικὸ σχετίζεται μὲ τὸ ἀντίστοιχο σημεῖο κάτω ἀπὸ τὸ μηδενικόν. Ὅσο δηλαδὴ χαμηλότερα βρίσκεται τὸ συναίσθημα τῆς μειονεξίας ἑνὸς ἀνθρώπου, τόσο ψηλότερα ἀνεβαίνει ἡ ἀνάγκη του νὰ φανῇ, καὶ ἀντίθετα. Ἡ γραμμὴ ὀλόκληρη ἐκφράζει τὸν τρόπο ποῦ ὁ ἄνθρωπος ἐκτιμᾷ τὸν ἑαυτὸ του. Στὴ συνείδησίν του ὅμως δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀπόστασιν ἀνάμεσα στὴν ἀνάγκη νὰ φανῇ, καὶ στὸ αἶσθημα τῆς μειονεξίας, τὴν ἀπόστασιν, δηλαδὴ, μεταξὺ ἀπάνω καὶ κάτω σημείου, παρὰ αἰσθάνεται κάθε φορά τὴν ἀπόστασιν ἑνὸς τῶν δύο αὐτῶν σημείων ἀπὸ τὸ ἰδανικό του ἐγώ, ποῦ μποροῦμε λ. χ. νὰ τὸ τοποθετήσωμε στὰ 100.

Οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι ἔχουν βέβαια κάθε φορά στὴ συνείδησίν τους μόνο τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ σημεῖα. Ἡ αἰσθάνεται κανεὶς ἀπὸ πάνω καὶ σίγουρος ἢ ἀπὸ κάτω καὶ ἀδέβαιος. Στὴ συντηθισμένη ζωὴ εἶναι σπανιώτατο καὶ παρουσιάζεται συνήθως μόνο ὡς φάση τοῦ καθαρμοῦ, τὸ νὰ ἔχῃ κανεὶς μαζὶ συνείδησιν τοῦ συναισθήματος τῆς μειονεξίας καὶ τῆς προσπάθειάς του νὰ φανῇ. Ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι ποῦ περνοῦν ὀλόκληρη τὴν ζωὴν τους πιστεύοντας πῶς βρίσκονται μόνο στὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο σημεῖα. Ἄμα καλοπροσέξωμε ὅμως, βλέπομε σχεδὸν χωρὶς ἐξίρεσιν, ὅτι σ' αὐτὰς τὶς περιστάσεις λειτουργοῦν ἀδιάκοπα καὶ τὰ δύο σημεῖα.

Ἄς ὑποθέσωμε πῶς κάποιος ἔχει γιὰ ἰδανικό τοῦ ἐγώ του νὰ εἶναι καλὸς ἄνθρωπος. «Νὰ εἶμαι καλὸς ἄνθρωπος» ἀντιστοιχεῖ τότε στὸ σημεῖο +100 τῆς γραμμῆς τοῦ ἐγώ του. Ὁ ἴδιος ἴσως νὰ μὴν κρίνῃ τὸν ἑαυτὸ του ἐντελῶς καλόν, γιατί καὶ ἡ μετριοφροσύνη εἶναι ἀπαραίτητο στοιχεῖο τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου. Αἰσθάνεται, ἄς ποῦμε, στὸ σημεῖο +80. Ἡ ἀνακαλύψῃ ὅμως ἴσως πῶς ἡ καλῶσύνη του ζημιώνεται μ' ἕνα κομματάκι ἰδιοτέλεια

IQANIMA 2008

ἢ ματαιοδοξία. Καὶ τότε ἡ αὐτοεκτίμησή του δὲ θὰ κατέβῃ ἀπὸ τὰ $+80$ στὰ $+75$, παρὰ θὰ γκρεμιστῇ διαμίας ἀπὸ τὰ $+80$ στὰ -80 . Ἄντὶ νὰ θεωρήσῃ τὸν ἑαυτό του καλὸν ἄνθρωπο μὲ μερικὰ ἐλάττωματα, θὰ αἰσθῆνθῃ τὸν ἑαυτό του συντριμμένο, σὰ νὰ ἦταν ἀπὸ τὰ πῶς χειρότερα πλάσματα τοῦ κόσμου. Στὴν ἔνταση ἕμως πάλι τοῦ πόνου του θὰ ξαναβρῇ μιὰ ἀπόδειξιν τῆς καλωσύνης του, γιατί πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ καλός, γιὰ νὰ μπόρῃ ν' ἀπελπίζεται ἔτσι ἀπόλυτα γιὰ ἓνα τόσο μικρὸ ἐλάττωμα. Ὅ,τι παρουσιάζεται ἐδῶ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς θέλησος γιὰ καλωσύνη, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ μας. Γιατί μόνο στὴ γραμμὴ τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ κυμαινόμαστε μὲ τόση δύναμη ἀπὸ δεξιὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀπὸ ἀριστερὰ, τὸ νὰ ἐρεθίζεται κανεὶς εὐκολα, εἶναι γνώρισμα τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ). Μόνο ἐδῶ ὑπάρχει τόσο πολὺ πονηριὰ καὶ αὐταπάτη. Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη τοῦ καλοῦ βρίσκεται σὲ ἄλλη γραμμὴ, ἔπου βασιλεύουν ἄλλοι νόμοι.

Ὁ ἐγωκεντρισμὸς εἶναι ἀδύνατος χωρὶς ξεγέλασμα τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἀκόμη καὶ κείνος ποὺ λέει παστρικά, καθὼς ὁ Ριχάρδος, «θέλω νὰ γίνω κακοῦργος», δὲ γελά μόνο τὸν κόσμα, μὲ τὸ νὰ σκεπάζῃ τίς ἀδυναμίες του μὲ βίαιες πράξεις, παρὰ καὶ τὸν ἑαυτό του. Γιατί κρύβει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ὅτι μισεὶ μόνο καὶ μόνο γιατί δὲ βρίσκει τὸ θάρρος ν' ἀγαπήσῃ, καὶ πὼς λέει στὶς ἡδονὰς τοῦ κόσμου «ἀχ!», γιατί δὲ θέλει νὰ πῇ «ναί!» στὸ δικό του πόνον. Ὁ καθένας ποὺ μισεὶ, ὑποφέρει, χωρὶς νὰ τὸ ξέρῃ, ἀπὸ ἀγάπη. Γι' αὐτὸ ὁμοῦ θὰ γίνῃ λόγος πάρα κάτω. Μὰς φτάνει νὰ παρατηρήσωμε ἐδῶ πὼς κάθε ἐγωιστὴς γελά τὸν ἑαυτό του. Σωστὴ κρίση καὶ ἐγωπάθεια δὲν μποροῦν νὰ συνυπάρχουν καὶ ὁ ἐγωκεντρισμὸς ἐμποδίζει τὴ σωστὴν ἐκτίμησιν. Καὶ γι' αὐτὸ μποροῦμε σὲ κάθε ἄνθρωπο (γιατί κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἓνα κομμάτι ἐγωκεντρισμοῦ) νὰ ξεσκεπάσωμε ἓνα κομμάτι αὐταπάτης καὶ νὰ φέρωμε στὸ φῶς μιὰ συνειδητὴν τερατοουργία. Ὅσο ἐγωκεντρικώτερος ὁμοῦ εἶναι ἓνας ἄνθρωπος, μὲ τόσο μεγαλύτερη πονηριὰ διαμορφώνεται τὸ ξεγέλασμα καὶ τόσο περισσότερες εἶναι οἱ προφάσεις μὲ τίς ὁποῖες φυλάγεται γιὰ νὰ μὴν ξεσκεπαστῇ. Γιατί τὸ νοιώθει καθαρότητα, ἂν καὶ δὲν τ' ὁμολογεῖ, πὼς ὁ ἐγωκεν-

τρισμὸς του θὰ σωριαστῇ μπρὸς στὴν ἀλήθειαν.

Οὐσιαστικότητα.

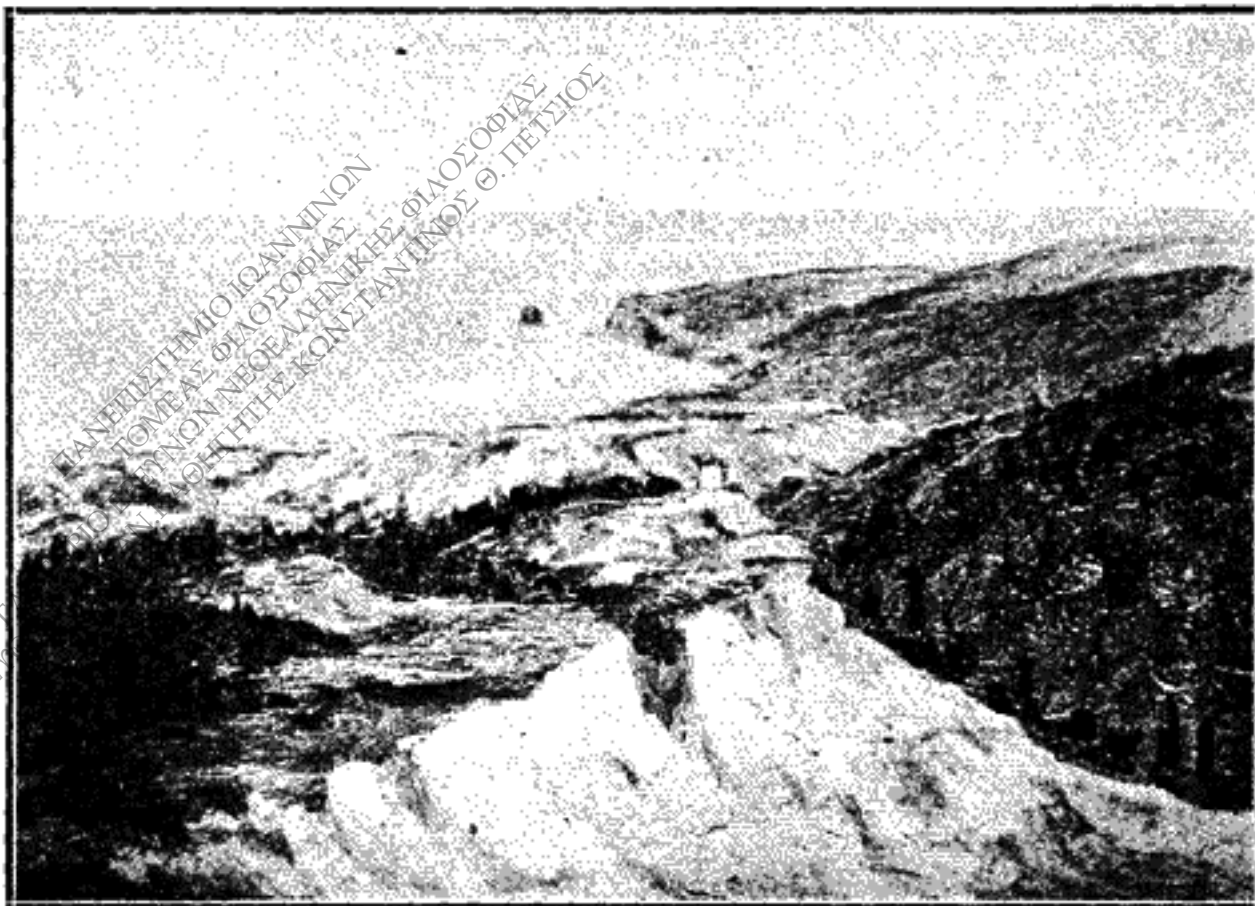
Γνώρισμα γιὰ τὴν οὐσιαστικὴν μας στάση, εἶναι πὼς δὲ θὰ μὰς κάμῃ ποτὲ νὰ αἰσθῆνθῃμε χαμένοι ἢ συντριμμένοι. Ἀφοῦ ὅλοι οἱ οὐσιαστικοὶ σκοποὶ δὲν εἶναι παρὰ μέσα τοῦ ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀπειρη σκοπιμότητα τῆς ζωῆς, τὰ μέσα παραμένουν ἀνεξάντλητα. Ὅποιος δουλεύει γιὰ τὸ δίχως σκοπὸ, δὲν ἴ' ἀπομείνῃ ποτὲ χωρὶς μέσα.

Ἄς πάρωμε γιὰ παράδειγμα ἓναν ποῦ κατοικεῖ σὲ μιὰ μεγάλη πόλιν καὶ ἀποφασίζει νὰ κάμῃ τὴν Κυριακὴν μιὰ ἐκδρομὴν. Φτάνοντας τὸ πρῶν στὸ σταθμὸ μαθαίνει πὼς τὸ τραῖνο ποὺ λογάριζε νὰ πάρῃ δὲν κυκλοφορεῖ τὴν Κυριακὴν. Ὅσο πῶς ἐγωιστὴς εἶναι, τόσο περισσότερον θὰ τοῦ χαλάσουν τὰ κέρια μὲ αὐτὴν τὴν ἀτυχίαν. Γιατί τὸ τέρμα τοῦ ἐγωκεντρισμοῦ εἶναι στερεωμένο. Ἄν δὲν μπόρῃ νὰ τὸ πετύχῃ, θίγεται ὁ δεσποτισμὸς του καὶ μόνο μὲ ἀφθονες βρῖσιες καὶ δάκρυα ... σὰν εἶδος ἐσωτερικῶν χαιρετιστήριων πυροβολισμῶν—μπορεῖ νὰ ξαναποκαταστήσῃ τὸ γόητρο τῆς εὐθιχῆς μεγαλειότητός του.

Ὅποιος ὁμοῦ πάλι παίρνει οὐσιαστικὴν στάση θὰ συλλογιστῇ τί θὰ μπορούσε τώρα νὰ ἐπιχειρήσῃ. Ἢ ἀποφασίσῃ, ἂς ποῦμε, νὰ κάμῃ ἄλλη ἐκδρομὴν καὶ μ' ἓνα ἄλλο τραῖνο, ποῦ ξεκινᾷ μιὰ ὥρα ἀργότερα.

Ἐδῶ βλέπομε πὼς εἶμαι οὐσιαστικὸς καταντᾷ νὰ σημαίνει μπόρῃ καὶ προσαρμόζομαι. Ἡ πρώτη ἐκδρομὴ, ποῦ ἦταν ἴσως γιὰ ἓνα δάσος, δὲν ἦταν βέβαια τελικὸς σκοπός, παρὰ μέσο γιὰ διασκέδαση καὶ ἀναψυγῆν. Τὸν ἴδιον σκοπὸν, τὴν ἀναψυγῆν, μπορεῖ νὰ τὸν πετύχωμε ἐπίσης καλὰ καὶ μὲ ἄλλο μέσο, λ. χ. μὲ μιὰ ἐκδρομὴν στὴ θάλασσαν. Ὅσο εὐκολιότερα προσαρμόζεται ἓνας ἄνθρωπος, τόσο περισσότερα μέσα διαθέτει, τόσο λιγώτερο χρειάζεται νὰ παρατήσῃ τὸ σκοπὸν του.

Ἄς ὑποθέσωμε ὁμοῦ πὼς, πρὶν ξεκινήσῃ τὸ δεύτερον τραῖνο, πιάνει βροχὴν δυνατὴν καὶ ἔτσι δὲν μπορεῖ πιά νὰ γίνῃ ἐκδρομὴ. Οἱ περισσότεροί μας θὰ γυρίζωμε βέβαια τότε σπῆτι κατῶφθες καὶ κακοκαρδισμένοι (πειραγμένοι στὴν ἐγωκεντρικὴν ὑποθετικὴν μας ταύτισιν μὲ τὸ θεὸν). Ὅσο οὐσιαστικώτερος εἶναι ὁμοῦ κανεὶς, τόσο πῶς εὐκολα θὰ ξέρῃ τί νὰ κάμῃ καὶ μὲ τὴν κακὴν ἡμέραν κα-

ΜΙΜΗΣ ΤΕΛΕΚΑΣΗΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΑΚΙ (ΖΑΚΥΝΘΟΣ)

τάσταση. Χωρίς να χάνη πολλή ώρα θα πά-
ρη να διαβάση ένα βιβλίο, ή θα πάη να κά-
μη μιὰ επίσκεψη, ή θα χαρή, που βρήκε
τέλος πάντων μιὰ φορά καιρό ν' απαντήσει
σέ γράμματα που έμειναν αναπάντητα τό-
σον καιρό.

Παντού όπου αισθάνεται ο έγωκεντρικός
άψιθυμία, θυμό ή άκεφία, έχομε στον ού-
σιαστικό πράξη με βέβαια τέρμα. Η έκδρο-
μή (άδιάφορο αν στη θάλασσα ή στο δάσος)
δέν ήταν βέβαια ούτε αυτή τελικός σκοπός,
παρά μέσο να περάσωμε χαρμόσυνα και να
γεμίσωμε την Κυριακή. Τόν ίδιο όμως σκο-
πό μπορούμε να τον πετύχωμε και με μιὰ
επίσκεψη ή μ' ένα απόγεμα που θα περά-
σωμε μοναχικά με καλά βιβλία ή γράφοντας
καλά γράμματα. Όταν ένας σκοπός δέν μπο-
ρεί πιά να πραγματοποιή, ρωτούμε ποιόν ά-
νώτερο σκοπό εξυπηρετούσε ως μέσο, και με
ποιά άλλα μέσα, που δέν έγιναν ακόμη άδύ-
νατα, μπορεί να πραγματοποιή ο ανώτερος
αυτός σκοπός. Έτσι ή άτυχία που δέν μπο-
ρέσαμε να πετύχωμε κάτι που λογαριάζαμε,

βγαίνει σέ καλό και σ' ευτυχία, και παρου-
σιάζονται καινούριοι, ανώτεροι σκοποι—αυτό
δμως μόνο για τους ανθρώπους που έχουν
ουσιαστική σχέση με τον κόσμο.

Μπορούμε να πούμε πως ήδη αυτή ή έμ-
φάνιση νέων μέσων για να εξυπηρετήσουν
έναν καλό σκοπό είναι κάτι δημιουργικό.
Συνήθως λέμε : καλές ιδέες. "Αν όμως έγινε
ο σκοπός ακατόρθωτος, μόνο ο έγωκεντρι-
σμός θα έπαμένη να τον κυνηγά ακόμη. Θα
στέκονταν πενθώντας πίσω από τó άδύνατο,
κάνοντας από τή θλίψη του ένα μικτυρικό
στεφάνι. Γιατί ο πόνος για δ.τι δέν πετύχα-
με μπορεί συχνά να εξυπηρετήση καλύτερα
τον άνομολόγητο τελικό σκοπό, τήν εξύψω-
ση του εγώ μας, παρά ή περηφάνεια για δ,τι
κατορθώσαμε (έπειδή για να πετύχωμε τó
σκοπό, ή έπρεπε να καθορίσωμε νέο σκοπό
και έδω χρειάζεται αρκετή ούσιαστικότητα).

Στον ούσιαστικό όμως άνθρωπο δέ θα
λείψουν ούτε οι σκοποι ούτε τά μέσα. Από
τήν άτελείωτη πυραμίδα των σκοπών, που
μάς έχουν δοθή στα χέρια μας ανεξάντητοι

πέρα για πέρα, στη συνείδηση του ουσιαστικού ανθρώπου παρουσιάζεται κάθε φορά ο προσεχής σκοπός, αν ο.τι επιχειρήθηκε ως τότε κατορθώθηκε ή δεν είναι κατορθώσιμο. Ονομάζουν αυτήν την αιώνια φρεσκάδα του ζωντανού ανθρώπου: παραγωγικότητα ή πρωτοτυπία ή και μεγαλοφυΐα. Και φαντάζονται πως αυτό είναι προνόμιο μερικών εκλεκτών. Πίσω όμως από αυτήν τη γνώμη έχουμε ήδη την προσπάθεια να εξασφαλίσουμε τον έαυτούλη μας. Γιατί όποιος τό παραδεχτή, πως όλοι μας έχουμε μέσα μας τέτοια παραγωγικότητα, θα είχε την υποχρέωση να εξηγήσει από τον δικόν του έγωκεντρισμό την έλλειψή του σε παραγωγικότητα, και αυτό είναι δυσάρεστο.

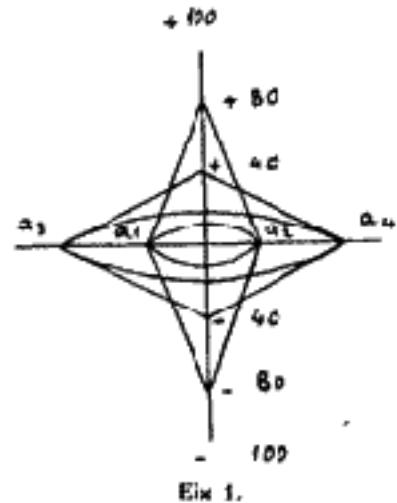
Νά μή νομίσω κανείς πως λέγοντας «ουσιαστικότητα» έχουμε να εννοήσωμε μόνο τό να κάνη κανείς ξερά τό καθήκον του. Ουσιαστικός, όπως δηλαδή τό αξιώνει ή κατάσταση των πραγμάτων, πρέπει να είναι ο τρόπος της λειτουργίας. Τότε «ζούμε» τη λειτουργία αυτή, με τρόπο που κατά τη σημερινή γλωσσική χρήση τό νιώθωμε σαν αντίθετο από τον ουσιαστικό, δηλαδή με άρχεγονη πηγαία ζωή. Βίμαστε ουσιαστικοί απέναντι σ' έναν άνθρωπο, όταν είμαστε άνθρωποι, και για έναν που αγαπά, τό να είναι ουσιαστικός σημαίνει τον αγαπώ.

Όλες οι τρικυμίες των αισθημάτων, από τη βαθύτερη θλίψη ως τη μεγαλύτερη χαρά ανήκουν στην ουσιαστική διαγωγή του ανθρώπου· αν είναι γνώσεις, εξυπηρετούν τη ζωή, γιατί σπρώχνουν χωρίς εξαίρεση σε πράξεις. Αν όμως τις πλκστογραφηί ο έγωκεντρισμός, όσο περισσότερο ξεπέφτει ή θλίψη σε εϋθιξία, σε θυμό και κατήφεια, και όσο περισσότερο ξεφυλίζεται ή χαρά σε περιήφανο καμάρι, τόσο πιο άγονες θα καταστήσουν.

Μπορούμε να φανταστούμε την ουσιαστική διαγωγή σαν κύκλους συγκεντρικούς, που περνούν ορίζοντια από τό μηδενικό της γραμμής του εγώ. Τό υποκείμενο βρίσκεται στο κέντρο του κύκλου αυτού που είναι συγχρόνως τό σημείο του μηδενικού. Οι ουσιαστικές σχέσεις είναι οι ακτίνες που τό ενώνουν με την περιφέρεια. Τό μέγεθος των κύκλων καθρεφτίζει τό βαθμό της ουσιαστικότητας. Τό δεσμεύν αυτό του ανθρώπου με τον κόσμο τον χαρακτηρίζωμε ως ζωντάνια του ή ευαι-

σθησία του, και την τοποθετούμε αντίθετα από την δεξιομεία που είδαμε πριν (πβλ. εικ. 1).

Ας μή γελαστή όμως κανείς από αυτήν την εικόνα και να θεωρήσει ουσιαστικόν ή ευαίσθητο μόνο εκείνον που ή προσοχή του και ή ενέργειά του πάει στα πράγματα της πραχτικής ζωής. Ίσια-Ίσια ο όρος ευαίσθησία μας εξηγεί ότι και ένας φροντιστής (Denker, penseur) ή καλλιτέχνης με λεπτή αίσθηση μπορεί να έχη ουσιαστική σχέση, ακόμα και όταν ζη άποτραδηγμένος, έτσι που μόνο ή έσωτερική ένόραση να τον ενώνη για ώρισμένο καιρό με τον κόσμο. Τό σημαντικό είναι εδώ όχι τό που γυρεύει κανείς τό θέμα που τον άπασχολεί, παρά τό πως τό κατα-

πιάνεται. Δεν μπορεί όμως κανείς ν' άρνηθή ότι οι πιο ευαίσθητοι άνθρωποι μπορούν ευκολώτερα να κινδυνέψουν, να έρθίζονται εύκολα και να χάνουν έτσι την ουσιαστικότητά τους.

Παιδικά ελαττώματα

Ανάμεσα στις ιδιότητες τις κοινές στους έγωκεντρικούς ανθρώπους (σε όλους μας λοιπόν), υπάρχει μία με ξεχωριστή σπουδαιότητα για τό χαρακτήρα που διαμορφώνεται. Είναι τό να μή μπορή κανείς να περιμένη, που μπορούμε να τό θεωρήσωμε άμεσο σύμπτωμα «εϋερέθιστου» ανθρώπου. Όσο ευκολώτερα έρθίζόμαστε, τόσο πιο έντονα μας κάνει τό κάθε δυσάρεστο να αισθανόμαστε μειωμένοι και τόσο πιο γρήγορα μας χρειάζεται, για να μπορέσωμε να εξακολουθήσωμε τη ζωή μας, μια εξίσωση, που να μας σηκώνει στα μέτρα μας τουλάχιστο τόσο ψηλά, όσο βαθειά είχαμε πέσει.

Ο Βίμαρχς μπορούσε να υποφέρει για χρόνια να τον καταφρανούν οι έχθροί του και να κοινούν τό κεφάλι οι φίλοι του, ώσπου τον δικαίωσε ή ιστορία. Ο άτολμός

E.L. KALISKAYA
IQANINA 2008

δὲν μπορεῖ νὰ βαστάξῃ οὔτε μιὰ ὥρα τὴ σκέψη πὼς κάποιος θὰ μπορούσε νὰ ἔχη φίλ' αὐτὸν κακὴ γνώμη. Θὰ ἤθελε νὰ κάμῃ τὸν κόσμο ἀνω κάτω, γιὰ ν' ἀποδείξῃ ἀμέσως στὸν ἑαυτὸ του καὶ σὲ ἄλλους πὼς εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ ἀξιοκαταφρόνητος καὶ γελοῖος— ἐνῶ τὸ ἀποδείχνει συνήθως μὲ αὐτό.

Τὸ παιδί βρίσκεται στὴν ἴδια θέση μὲ τοὺς μεγάλους ποὺ ἔχασαν τὸ θάρρος τους. Ἡ σωσιότερα, ὁ μέγας ποὺ ἔχασε τὸ θάρρος εἶναι ἀκόμη πιεζι, ὡς πρὸς τὸ νὰ μὴν μπορῇ νὰ περιμένῃ. Γιατὶ καὶ τὸ παιδί χρειάζεται ἀμέσως μιὰ ἐξίσωση γιὰ ὅσα ἀρνητικὰ δοκίμασε, μιὰ καὶ ὑποφέρει εὐκολώτερα ἀρνητικὰ ἀπὸ ἓνα μεγάλο, μὲ τὴ μικρότερη δύναμη ποὺ ἔχει ν' ἀντιτέκεται.

Καὶ ὑπάρχει ἓνα μέσο γιὰ τὴν ἐξίσωση αὐτὴ, πάντοτε ἀποτελεσματικὸ καὶ πάντοτε χρησιμοποίησιμος : Εἶναι νὰ ἐξυψώνωμε τὸν ἑαυτὸ μας μόνοι μας μὲ τὰ πηγαίνωμε ἀντίθετα στὶς ἐπιθυμίες τῶν ἄλλων. Τὴν κρυφὴ χαρὰ ποὺ νιώθουν τὰ παιδιὰ ἴσια-ἴσια γιὰ τὸ ἀπαγορευμένο, μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ εἶναι ἀπαγορευμένο, τὴ θυμοῦνται ἀκόμη οἱ περισσότεροι μεγάλοι. Καὶ ὑπάρχουν καὶ γέροι ἀκόμη, ποὺ δὲν ἀντιστέκονται στὸν πειρασμὸ νὰ γελάσουν τὸ τραμπαγιέρη γιὰ δύο δεκάρες ἢ νὰ μποῦν σ' ἓνα δρόμο, μόνο ἐπειδὴ μιὰ πινακίδα γράφει πὼς ἀπαγορεύεται. Πάντοτε γεννιέται ἔτσι ἓνα αἰσθημα ὑπεροχῆς ποὺ μπορεῖ νὰ ἐκφραστῇ μὲ τὰ λόγια : «Μπορεῖτε ν' ἀπαγορευέτε ὅ,τι θέλετε· ἐγὼ κάνω ὅ,τι θέλω, καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε στὸν κόσμο ποὺ νὰ μ' ἐμποδίσῃ».

Αἰσθανόμαστε τὸν πειρασμὸ τοῦ ἀπαγορευμένου, ὅταν ἡ ἀπαγορευμένη πράξη συντροφεύεται ἀπὸ εὐχαρίστηση σωματικὴ. Τὸ παιδί ποὺ κλέβει ζάχαρη, δὲν ἔχει μόνο τὴ ζάχαρη, γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸ βασανισμένο ἐγὼ του μὲ κάου ὑλικό, παρὰ ἔχει ἀκόμη καὶ τὸ θρίαμβο, πὼς εἶναι ξυπνότερο καὶ σὰν πιδ δυνατὸ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀπαγορεύουν τὸ νὰ τρώῃ κανεὶς ζάχαρη, χωρὶς ἄλλως νὰ ἔχουν καὶ τὴ δύναμη νὰ τὸ ἐμποδίσουν.

Γιὰ κάθε παιδαγωγὸ ὑπάρχει ὡστόσο καὶ μιὰ κατηγορία περιπτώσεις ποὺ τὸν φέρνουν ἀπὸ παιδαγωγικὴ ἀποψη σ' ἐπικίνδυνη θέση. Εἶναι ὅταν παρουσιάζεται ἡ περίστυχη νὰ αἰσθάνθῃ τὸν ἑαυτὸ του μειωμένο. Τὸ παιδί

ποὺ ἀνακάλυψε τὴν ἀχίλλεια αὐτὴ φτέρνα, μπορεῖ νὰ τὸν κάμῃ κάθε τόσο νὰ στενοχωριέται ἢ νὰ θυμῶνῃ. Τ' ὀνομάζουν τότε enfant terrible. Φτάνει νὰ πῆ στὸ τραπέζι σὰ νὰ ποῦμε : «Μητέρα, μὴν τρώῃς τόσο πολὺ, ἀλλιῶς θὰ πρέπει νὰ ξανακάμῃς γυμναστικὴ γιὰ ν' ἀδυνατίσῃς». Πότες μικροπροσβολὲς καὶ πόσα δασκαλέματα ἀπὸ μέρους τῆς μητέρας δὲν ξεπληρώνονται μὲ μιὰ τέτοια παρατήρηση ! Ὑστερ' ἀπὸ τέτοιο θρίαμβο δὲν πειράζει βέβαια καὶ πολὺ ἂν θὰ πρέπει ἔπειτα νὰ σταθῇ ὁ μικρὸς στὴ γωνιά ἢ ἂν δὲ θὰ φάγῃ φρούτο. Ποῖός εἶναι ὁ νικητῆς, ὁ μέγας ἢ τὸ παιδί :

Τὰ enfants terribles ἔχουν πάντοτε κάποιον θάρρος. Αὐτὸ ὅμως συνήθως δὲ φτάνει ὡς ἐκεῖ ποὺ ν' ἀφήσουν νὰ χωρέσῃ στὴ συνείδησή τους τὸ νόημα καὶ ἡ ἐκτεση τῶν λόγων τους. Ἐχει ὁ Freud δίκαιο ὅταν λέῃ : Ξέρουν καὶ δὲν ξέρουν συγχρόνως τί κάνουν. Ὅποιος ἔχασε τὸ θάρρος του σχεδὸν ὀλόγελα, τοῦ φτάνει νὰ θριαμβεύῃ κρυφά.

Ἐπάρχουν παιδιὰ ποὺ λέγουν κρυφὰ καὶ ἄμα δὲν τ' ἀκούει κανεὶς, αἰσχερὲς λέξεις, ποὺ θὰ ἔκταναν τὴ μητέρα τους νὰ λιγοθυμήσῃ. Εἶναι καὶ αὐτὸ μέσο ποὺ μὲς δίνει περισσότερὴν ἀξία. (Οἱ μεγάλοι ποὺ καταριῶνται ἢ εὐχονται νὰ πεθάνῃ ὁ προϊστάμενός τους, κάνουν καὶ αὐτοὶ κάτι ὅμοιο : ἀναδέχονται τὸ ρόλο τοῦ παντοδύναμου, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνάγκη ν' ἀποδείξουν σοβαρὰ τὴ δύναμή τους).

Ἡ σημαντικώτερη πράξη αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ὁ ἀδυνατισμός. Σχεδὸν ὅλα τὰ παιδιὰ ξέρουν πὼς ἀνήκει στὴν αἰνιγματικὴ ἐκείνη σφαῖρα ποὺ στέκεται σὰν ἀπαγορευμένο δένδρο μέσα στὸ περιδῶλι τῆς ζωῆς, καὶ ποὺ οἱ καρποὶ του, ἐλευθέροι γιὰ τοὺς μεγάλους, μένουν ἀπαγορευμένοι γιὰ τὰ παιδιὰ. Ὁ ἀδυνατισμός δίνει στὸ παιδί τριπλὸ κέρδος : Πρῶτα ἔχει μιὰ σωματικὴ εὐχαρίστηση, ποὺ τὸ ἀποζημιώνει γιὰ πολλὰς λύπες, καὶ ἔπειτα ἔχει τὸ θρίαμβο πὼς κάνει κάτι ἀνώτερο, μὲ τὸ νὰ κάμῃ κάτι ἐκεῖ ἴσια-ἴσια ποὺ οἱ μεγάλοι ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ παιδιὰ καὶ τὰ ὑπερτεροῦν.

Τὸ ἀντίθετο πρὸς τὴ ζωὴ δὲν εἶναι ἐδῶ πὼς πρόκειται γιὰ κάτι γενεθίου, παρὰ βρῆσκειται σ' ὅτι γίνεται κατάχρηση τῆς γενεθίσις λειτουργίας γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθῇ ὁ ἐγωκεντρισμός. Εἶναι αὐτὸ ἡ πιδ χτυπητῆ

IQANINA 2008

άλλαγή σκοπού που μπορούμε να συλλογιστούμε. Η λειτουργία που θα έπρεπε να εξυπηρετήσει εσωτερικώτατη συγχώνευση δύο υποκειμένων χρησιμοποιείται για να κάμει το κάθε υποκείμενο τον εαυτό του αντικείμενο της ευχαρίστησής του.

Πρέπει όμως να μην ξεχνάμε πως και άλλου γίνεται ακριβώς το ίδιο. Το κάπνισμα, το πιστό, οι λιγούριες αποβλέπουν και αυτά στα να έχη κακώς μια εύκολη απόλαυση, γιατί δεν υποφέρει να περιφέρεται με ανεξίτητα συναισθηματικά δυσχερακείας. Δεν αισθανόμαστε τη δύναμη να βρούμε για πολύ καιρό αρνητικές εμπειρίες σ' ένταση, χωρίς να βγίη απ' αυτό αρνητικό αποτέλεσμα. Γι' αυτό πρέπει να αποχτηθίη όσο το δυνατό γρηγορότερα και φτηνότερα μια εμπειρία θετική. Το φαινόμενο αυτό παρωμοιάστηκε από καιρό στην ψυχιατρική πολύ πετυχημένα με την ήλεκτρική ένωση. Γίνεται μια πρόωρη εκκένωση, γιατί η τάση είναι μεγαλύτερη από την αντίτοχη (την περιεχτικότητα) της συσκευής, δηλαδή στην περίπτωση μας, από την υπομονή του παιδιού. Συνοδεύεται συνήθως ο αυνανισμός με ποικίλα συναισθηματικά ενοχής. Μέρους είναι δικαιολογημένα, γιατί με την κακή χρήση της λειτουργίας δυναμώνει η τάση προς την ένωση, και ελαττώνεται ακόμη περισσότερο η ικανότητα ν' αντίεχη κανείς σε εσωτερικές πιέσεις. Μέρους τους γεννιέται από άτοπες απειλές και προλήψεις των παιδαγωγών. Όμως μαζί όλες τους δυναμώνουν κανονικά το συναισθηματικό μειονεξίας του παιδιού, έτσι που γίνεται αναπόφευγη νέα πράξη αυνανισμού, αφού το παιδί δεν έχει στο χέρι του καλύτερο μέσο που να το βοηθήσει αρκετά γρήγορα ν' ανέβη στη γραμμή της αυτοπεποίθησης από τα -100 στα +100. Έτσι όμως γίνεται η μαλακία αυνανισμός, που εξελίσσεται με τους ίδιους νόμους καθώς ο αλκοολισμός, ο μορφινισμός και πολλά άλλα, και που μπορεί να γκατρευτή με τα ίδια μέσα, καθώς όλα τα άλλα πάθη.

Είναι άνογχο να θέλη κανείς να πολεμήσει τα ελαττώματα των παιδιών με απειλές και τιμωρίες. Με αυτόν τον τρόπο το πολύ πολύ να κάμει κανείς το παιδί να καταφύγει σε άλλο μέσο, για να γλυτώσει το αίσθημα της μειονεξίας. Αν κακομεταχειριστούμε ένα παιδί που συνηθίζει να λήη φέμματα, θα πάψει να το κάνη, αλλά δεν θα λέγη και

την αλήθεια, παρά θα σιωπή: 'Από φλόκαρο και φαντασιόκοπο θα γίνη αναίσθητο και σκληροστράχηλο. Δεν εξαρχνίζεται έτσι παλιό καλίτυπι, παρά συμπληρώνεται με καινούριο. Δυναμώνει η άτολμία και η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την ανθρωπότητα, το ανομολόγητο ιδανικό του εγώ μεγαλώνει τεράστια και γίνεται έτσι πολύ πιο δυσπρόσιτο σε παιδαγωγικές προσπάθειες.

Ένα μόνο μέσο μπορεί να βοηθήσει. Αυτό όμως είναι σχεδόν χωρίς εξαίρεση αντιπαθητικό σε γονείς και παιδαγωγούς, και γι' αυτό δεν καταφεύγουν σ' αυτό. Πρέπει δηλαδή να τονώσουν οι μεγάλοι το ήκρος του παιδιού και να βοηθήσουν την ανεξαρτησία της παιδικής προσωπικότητας αναγνωρίζοντάς την απόλυτα. Κάνει όμως ο πατέρας την ευχαρίστησή του, όταν δεν θα μπορεί πια να προσείξη και ματώνει η καρδιά της μητέρας, άμα δε θα έχη πια τίποτα να νοιάζεται, να φυλάξη και να επιτηρή. Και οι δύο τους έχουν τότε έναν υπήκοο λιγώτερο, και η επιταγή: «Το παιδί μου πρέπει να υπακούη στους γονείς του (δηλαδή σε μένα)» πρέπει να εξαρχνιστή. Το παιδί ανήκει στη ζωή και όχι στους γονείς του. Η τέταρτη έντολή είναι για τα παιδιά, δεν έχουν όμως οι γονείς το δικαίωμα να την εκμακλεύονται για να στηρίζουν σ' αυτήν απαίτητη δικαίωματος.

Καμά πουηριά της έγωπάθειας δε γέννησε τόσα κακά όσα η έγωκεντρική αυτή έρμηνεία της τέταρτης έντολής. Ίσια ίσια όμως με το να έχωμε όλοι αυτήν την πρόληψη ή όμειες, μάς καταντά η γατρεία των παιδιών μας δυσκολόλυτη κρίση. Γιατί ο κίνδυνος των παιδιών μας που υποφέρουν μάς αναγκάζει να περιορίσωμε τον έγωκεντρισμό μας και να γίνωμε αντικειμενικοί και ζωντανοί, παίρνοντάς άλλως απάνω μας την ευθύνη για την άποτυχία των έρχόμενων γενεών.

Ο σπουδαιότατος όμως κανόνας για την ανατροφή προς την ουσιαστικότητα είναι: να είναι ουσιαστικός. Όχι μόνο η δειλία παρά και το ήκρος, όχι μόνο η έγωπάθεια παρά και η ουσιαστικότητα είναι κολλητικά. Έτσι γίνεται για τον παιδαγωγό η άγωγή κυρίως πρόβλημα της αυτοαγωγής. Και έτσι έρχόμαστε στο ζήτημα πως ξεκαθαρίζεται ο χαρακτήρας στο μεγάλο και τι μπορεί να γίνη για να βοηθήσωμε να βρεθίη καλό τέλος